

Cauza C-410/23 [Pielatak]¹**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

3 iulie 2023

Instanța de trimitere:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Tribunalul Regional din Varșovia, Polonia)

Data deciziei de trimitere:

26 mai 2023

Apelantă:

I. SA

Intimat:

S.J.

Obiectul procedurii principale

Apel împotriva hotărârii instanței de prim grad privind o cerere de obligare la plata unei penalități contractuale pentru rezilierea anticipată a unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pe o perioadă determinată de către un client de energie electrică care este agricultor.

Obiectul și temeiul juridic al cererii de decizie preliminară

Prima întrebare preliminară este dacă, în lumina articolului 2 literele (b) și (c) din Directiva 93/13/ CEE, un agricultor care încheie un contract de achiziție de energie electrică atât pentru exploatarea agricolă, cât și pentru uz casnic beneficiază de statutul de consumator. A doua întrebare preliminară este dacă, în lumina dispozițiilor Directivei 2009/72/CE, este permisă impunerea unei sancțiuni contractuale agricultorului respectiv pentru retragerea dintr-un astfel de contract.

¹ Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

Întrebările preliminare

1. **Articolul 2 literele (b) și (c) din Directiva 93/13/ CEE din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și definiția consumatorului care figurează la acest articol, precum și considerentul (17) al Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului sunt de asemenea aplicabile unui agricultor care încheie un contract de achiziție de energie electrică atât pentru exploatarea agricolă, cât și pentru uz casnic?**

2. **Articolul 3 alineatele (5) și (7), considerentul (51) și anexa I punctul 1 literele (a) și (e) la Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, care impun ca consumatorilor să nu le fie percepută o plată în cazul retragerii dintr-un contract de furnizare de energie electrică, trebuie interpretate în sensul că se opun posibilității de a impune penalități contractuale unui client de energie care are calitatea de consumator pentru rezilierea unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pe durată determinată (articolul 4j alineatul 3a din ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. prawo energetyczne [Legea energiei din 10 aprilie 1997])?**

Dispoziții de drept al Uniunii invocate

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – articolul 2.

Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului – considerentul (17).

Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE – considerentul (51), articolul 3 alineatele (5) și (7), precum și punctul 1 literele (a) și (e) din anexa I.

Dispoziții naționale invocate

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Legea din 10 aprilie 1997 – Legea energiei) – articolul 4j alineatul 3a:

„(3a) Un client final poate rezilia un contract încheiat pentru o perioadă determinată, pe baza căruia o întreprindere din domeniul energiei îi furnizează clientului respectiv combustibil gazos sau energie, prin depunerea unei declarații scrise la întreprinderea din domeniul energiei, fără a suporta alte costuri sau daune-interese decât cele care rezultă din conținutul contractului.”

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Legea din 23 aprilie 1964 – Codul civil) – articolul 22¹ (definiția consumatorului), articolul 43¹ (definiția profesionistului), articolul 385¹ (prevederi contractuale interzise în contractele cu consumatorii), articolul 483 alineatul 1 (penalități contractuale), articolul 484 (valoarea penalităților contractuale).

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 La 18 martie 2017, societatea I. S.A., furnizor de energie electrică, a încheiat cu S.J., exploatant agricol, un contract global de vânzare de energie electrică. Exploatația agricolă aparținând S.J. a fost indicată ca punct de consum de energie. Conform contractului, vânzarea urma să înceapă la 1 ianuarie 2018. Contractul a fost încheiat pentru o perioadă determinată până la 31 decembrie 2021. În cazul rezilierii înainte de termen sau al imposibilității de a executa contractul din motive imputabile clientului, clientul trebuia să plătească penalități contractuale în conformitate cu condițiile generale ale contractului.
- 2 Prin scrisoarea din 5 mai 2017, S.J. a indicat că se retrage din contract, exercitându-și dreptul legal de retragere prevăzut pentru contractele încheiate cu consumatorii. În plus, S.J. a prezentat o declarație privind excluderea efectelor juridice ale contractului, încheiat în urma unei erori, și a invocat nulitatea contractului. Acesta susține că, la încheierea contractului, a fost indus în eroare de reprezentanții societății I. S.A., care l-au surprins în timpul activităților sale profesionale și nu i-au explicat toate circumstanțele contractului.
- 3 Prin scrisoarea din 22 mai 2020, societatea I. S.A. nu a recunoscut validitatea declarațiilor depuse. Aceasta a emis o notă de debit potrivit căreia, până la 7 iulie 2020, S.J. trebuia să plătească penalități contractuale pentru rezilierea anticipată a contractului și o factură referitoare la energia electrică consumată între 1 ianuarie 2018 și 10 ianuarie 2018.
- 4 S.J. a refuzat să plătească sumele menționate. Societatea I. S.A. nu a furnizat nicio cantitate de energie electrică către S.J. Furnizarea de energie electrică către S.J., în perioada indicată în factură, a fost efectuată de o altă societate.

- 5 Prin cererea introductivă din 14 aprilie 2021, societatea I. S.A. a solicitat ca instanța de prim grad să dispună obligarea S. J. la plata prețului energiei electrice livrate, majorat cu dobânzi, precum și la plata penalităților contractuale pentru rezilierea anticipată a contractului.
- 6 În întâmpinare, S.J. a solicitat respingerea integrală a cererii, invocând nulitatea contractului, neexecutarea acestuia de către reclamantă și retragerea sa din contract.
- 7 Instanța de prim grad a respins cererea. Împotriva hotărârii pronunțate de instanța de prim grad, societatea I. S.A. a formulat apel la instanța de trimitere.

Argumentele esențiale ale părților din procedura principală și ale instanței de prim grad

- 8 S.J. consideră că are statut de consumator, deoarece distribuția și vânzarea energiei electrice nu privesc numai exploatarea agricolă, ci în principal gospodăria sa.
- 9 Instanța de prim grad a respins acțiunea în plată, deși a considerat că S.J. nu avea calitatea de consumator pentru motivul că, în temeiul articolului 221 din Codul civil, este considerată consumator orice persoană fizică ce încheie cu un profesionist un act juridic care nu este direct legat de activitatea economică sau profesională a acesteia. Or, contractul menționează „exploatarea agricolă” în calitate de client și stipulează că acest contract este destinat persoanelor care nu au statut de consumator. Deși S.J. a precizat că energia achiziționată urma să fie utilizată și în gospodărie, în opinia instanței de prim grad, această împrejurare nu este suficientă pentru ca S.J. să fie calificat drept consumator. Prin urmare, el nu și-a putut exercita dreptul de retragere din contract în temeiul dispozițiilor Legii privind drepturile consumatorilor, iar declarația sa a fost nevalidă.
- 10 În schimb, instanța de prim grad a aplicat articolul 4j alineatul 3a din Legea energiei, în temeiul căruia un client final poate rezilia un contract încheiat pentru o durată determinată, pe baza căruia o întreprindere din domeniul energiei electrice îi furnizează combustibili gazeși sau energie, fără a suporta alte costuri sau daune-înterese decât cele care rezultă din conținutul contractului.
- 11 Potrivit instanței de prim grad, cererea de obligare la plata de penalități contractuale nu poate fi admisă deoarece, în temeiul articolului 483 alineatul 1 din Codul civil, penalitățile contractuale constau în repararea prejudiciului rezultat din neexecutarea sau din executarea necorespunzătoare a unei obligații nepecuniare. În cazul vânzării de energie, obiectul prestației cumpărătorului este plata prețului, și anume o prestație de natură pecuniară. Potrivit instanței de prim grad, clauza contractuală nu putea impune lui S.J. plata unor penalități contractuale în cazul rezilierii contractului din inițiativa sa, având în vedere că obligația sa era de natură pecuniară.

- 12 În plus, instanța de prim grad a considerat nefondată cererea de obligare la plata prețului energiei consumate, deoarece s-a stabilit că societatea I. S.A. nu a furnizat lui S.J. nicio cantitate de energie.
- 13 În apel, societatea I. S.A. invocă o apreciere eronată a elementelor de probă, precum și o încălcare a articolului 4j alineatul 3a din Legea energiei, constând într-o interpretare eronată și aprecierea că societatea I. S.A. nu are dreptul de a percepe penalități contractuale ca urmare a rezilierii anticipate a contractului, deși reiese fără echivoc din această dispoziție că unui client îi pot fi impuse costuri suplimentare în cazul în care obligația de a le plăti decurge din contract, ceea ce este cazul în speță.
- 14 Societatea I. S.A. invocă de asemenea încălcarea articolului 483 alineatul 1 din Codul civil (referitor la posibilitatea de a prevedea plata unei anumite sume – penalități contractuale – cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul rezultat din neexecutarea sau din executarea necorespunzătoare a unei obligații nepecuniare) prin neaplicarea acestuia și aprecierea eronată că penalitățile contractuale erau datorate ca urmare a neîndeplinirii unei obligații pecuniare, în condițiile în care penalitățile contractuale erau prevăzute în cazul rezilierii contractului înaintea termenului pentru care a fost încheiat și, prin urmare, în cazul unui comportament specific al clientului, iar nu în cazul neîndeplinirii unei obligații pecuniare.

Prezentare pe scurt a motivelor trimiterii preliminare

- 15 **Prima întrebare preliminară** urmărește să determine dacă un agricultor care cumpără energie atât pentru nevoile exploatației agricole, cât și pentru uz casnic are calitatea de consumator.
- 16 Directiva 93/13 definește contractele cărora li se aplică numai prin referire la calitatea contractanților, după cum aceștia acționează sau nu în cadrul activității lor profesionale (Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, punctul 23). Potrivit jurisprudenței constante a Curții, noțiunea de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, trebuie stabilită având în vedere un criteriu funcțional, care constă în a aprecia dacă raportul contractual în cauză se înscrie în cadrul unor activități străine de exercitarea unei profesii (Ordonanța din 14 septembrie 2016, Dumitraș, C-534/15, punctul 32). În speță, o distincție funcțională nu este pe deplin posibilă, întrucât contractul a fost încheiat atât în scopuri legate de activitatea exploatației agricole, cât și pentru uz casnic.
- 17 Directiva 93/13 CEE nu reglementează contractele cu un dublu scop. Numai în considerentul (17) al Directivei 2011/83/UE din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, legiuitorul Uniunii a precizat în mod expres că „în cazul contractelor cu dublu scop, când contractul este încheiat în scopuri parțial circumscrise activității comerciale și parțial aflate în afara acesteia, și dacă scopul comercial este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul general al contractului, respectiva persoană trebuie să fie și ea considerată drept un consumator”.

- 18 Cu toate acestea, în Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Gruber, C-464/01, Curtea de Justiție a admis că o persoană care a încheiat un contract privind un bun destinat unei utilizări în parte profesionale și în parte fără legătură cu activitatea sa profesională nu are dreptul de a se prevala de beneficiul normelor privind protecția consumatorilor „cu excepția cazului în care utilizarea profesională este atât de marginală, încât are un rol neglijabil în contextul global al operațiunii în cauză, **faptul că aspectul neprofesional predomină fiind irelevant în această privință**”.
- 19 În schimb, în Hotărârea din 27 octombrie 2022, S.V., C-485/21, punctul 27, Curtea a arătat că de protecția consumatorilor beneficiază o persoană fizică ce este parte la un contract privind administrarea unui bun imobil „în măsura în care nu utilizează acest apartament în scopuri care țin **exclusiv** de activitatea sa profesională”. Astfel, Curtea se referă în speță la criteriul scopului exclusiv profesional sau comercial.
- 20 Prin urmare, în acest context se ridică problema modului în care, în raport cu articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 CEE, trebuie interpretată noțiunea de consumator într-o situație în care contractul prezintă un caracter mixt, parțial de consum, iar parțial profesional. Într-o astfel de situație, este necesar să se identifice scopul predominant al contractului sau este suficient să se constate că scopul contractului nu era exclusiv profesional sau comercial? Răspunsul Curții va permite, așadar, evaluarea contractelor cu dublu scop care servesc în mod egal atât exploatației agricole, cât și gospodăriei casnice. Având în vedere tendințele de extindere a domeniului de aplicare al instrumentelor de protecție a consumatorilor, este oportun să se stabilească ce criterii ar trebui adoptate pentru a proteja consumatorii.
- 21 **A doua întrebare preliminară** urmărește să se stabilească dacă o dispoziție națională care prevede posibilitatea de a impune unui client de energie electrică ce are calitatea de consumator penalități contractuale în caz de reziliere anticipată a unui contract de furnizare de energie electrică încheiat pentru o perioadă determinată este compatibilă cu dreptul Uniunii.
- 22 Îndoielile instanței de trimitere privesc articolul 4j alineatul 3a din Legea energiei, care prevede că un client final are posibilitatea de a rezilia contractul de furnizare a energiei fără a suporta alte costuri sau daune-interese decât cele care rezultă din conținutul contractului. Această dispoziție face astfel trimitere la contract, în care părțile pot stabili durata contractului și condițiile de reziliere.
- 23 Aceste îndoieli au apărut în contextul Directivei 2009/72/CE. Potrivit instanței de trimitere, principiul fundamental exprimat în această directivă constă în posibilitatea de a schimba în mod liber furnizorul de energie, precum și în protecția specifică a consumatorului. Statele membre iau măsurile corespunzătoare pentru protecția clienților finali garantând în special o protecție adecvată a clienților vulnerabili. Cel puțin în ceea ce privește clienții casnici,

aceste măsuri le includ pe cele prevăzute în anexa I. Schimbarea furnizorului este de asemenea strâns legată de posibilitatea retragerii din contract.

- 24 Scopul reglementării este, pe de o parte, acela de a proteja clienții, în special consumatorii de energie, și de a le garanta drepturile, și pe de altă parte, acela de a asigura întreprinderilor energetice accesul egal la clientelă. În acest context, instanța de trimitere amintește jurisprudența Curții de Justiție care figurează în special în Hotărârea din 7 septembrie 2016, ANODE, C-121/15, punctul 36, în Hotărârea din 30 aprilie 2020, Overgas Mrezhi și Balgarska gazova asotsiatsia, C-5/19, punctul 56, și în Hotărârea din 14 octombrie 2021, Viesgo Infraestructuras Energéticas, C-683/19, punctul 44. Această jurisprudență definește condițiile de admisibilitate a unei intervenții de stat în stabilirea prețurilor energiei electrice în conformitate cu Directiva 2009/72, deși o astfel de intervenție constituie un obstacol în calea realizării unei piețe concurențiale a energiei electrice.
- 25 Problema fundamentală pe care o implică libertatea garantată de a schimba furnizorul de energie se referă la posibilitatea de a percepe o plată unui client de energie care are calitatea de consumator în cazul rezilierii unui contract pe durată determinată. Din articolul 3 alineatul (7) din Directiva 2009/72/CE coroborat cu anexa I punctul 1 literele (a) și (e) rezultă că de la un client care are calitatea de consumator nu trebuie percepută nicio plată pentru schimbarea furnizorului sau retragerea din contract.
- 26 Or, Legea energiei nu prevede o astfel de excepție. La nivel național, în conformitate cu articolul 4j alineatul 3a din Legea energiei, un client final poate rezilia un contract de furnizare de energie încheiat pentru o perioadă determinată fără a suporta alte costuri sau daune-interese decât cele care rezultă din conținutul contractului. Prin urmare, această dispoziție permite ca un astfel de contract să stipuleze că clientului i se pot imputa „costuri și daune-interese” prevăzute în contract. Legea energiei nu specifică niciun alt criteriu privind aceste costuri și daune-interese și nici nu prevede o excepție pentru consumatori.
- 27 În cazul consumatorilor, doctrina națională admite doar ca penalitățile vădit excesive în cazul rezilierii contractului să fie considerate nule în raporturile cu consumatorii. Prin urmare, este posibil să se verifice valoarea penalităților contractuale în cadrul unui control al caracterului abuziv. Acest lucru se aplică în special în cazul în care astfel de penalități contractuale conduc în practică la blocarea rezilierii contractelor pe durată determinată, ceea ce ar contraveni articolului 4j alineatul 3a din Legea energiei, care prevede că un contract pe durată determinată poate fi reziliat.
- 28 Instanța de trimitere consideră că admisibilitatea unor astfel de penalități contractuale impuse consumatorilor poate submina funcțiile de protecție ale articolului 3 alineatele (5) și (7) din Directiva 2009/72/CE.